

**Comentarii și recomandări comune la
Versiunea pre-finală a Strategiei Naționale de Dezvoltare
“Moldova 2030”**

Chișinău, 18 iunie 2018

Cuprins

Introducere	3
Prioritatea 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice.....	4
Prioritatea 2. Creșterea accesului oamenilor la infrastructură fizică, utilități publice și condiții de locuit	5
Prioritatea 3. Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale.....	7
Prioritatea 4. Educația relevantă și de calitate pe tot parcursul vieții	10
Prioritatea 5. Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală.....	18
Prioritatea 6. Fortificarea unei societăți solidare și incluzive	19
Prioritatea 7. Un echilibru mai bun între muncă și familie	21
Prioritatea 8. Asigurarea unei guvernări eficiente și a supremației legii	24
Prioritatea 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.....	25
Prioritatea 10. Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur	25
Despre autori.....	27

Această analiză a fost realizată în cadrul proiectului “Inițiativa comună de promovare a oportunităților egale”, implementată de Fundația Est-Europeană și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Proiectul este finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și cofinanțat de Guvernul Suediei. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al donatorilor.

Introducere

Prezentul document este elaborat în contextul procesului de elaborare a Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” (SND 2030). Autorii acestei analize sunt patru platforme ale societății civile care întrunesc peste 100 de organizații neguvernamentale, reprezentând următoarele grupuri vulnerabile: persoanele în etate, tinerii, persoanele de etnie romă, persoanele cu dizabilități.

Documentul a fost elaborat participativ în cadrul Forumului de politici incluzive, desfășurat la 14 iunie 2018. Activitatea a fost concentrată pe Agenda națională de dezvoltare „Moldova 2030”. La eveniment au participat peste 60 de organizații necomerciale care reprezintă grupurile vulnerabile.

În cadrul evenimentului fiecare prioritate a SND 2030 a fost analizată din perspectiva a patru dimensiuni: (i) gradul de dezagregare a datelor în analiza problemei; (ii) măsura în care sunt reflectate barierele cu care se confruntă grupurile vulnerabile; (iii) profunzimea analizei factorilor cauzali; (iv) măsura în care intervențiile de politici se concentrează pe eliminarea bariereleor cu care se confruntă grupurile vulnerabile.

Organizațiile participante apreciază participarea activă a reprezentantei Cancelariei de Stat precum și a reprezentantului Expert-Grup în cadrul Forumului. Autorii documentului sunt încrezători că recomandările formulate vor fi luate în considerare. De asemenea, autorii sunt disponibili pentru a contribui în continuare la procesul de elaborare și definitivare a SND 2030.

Prioritatea 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice

Analiza problemei

Datele per grupuri vulnerabile sunt dezagregate parțial. Inegalitățile privind accesul grupurilor la surse durabile nu sunt suficient de bine identificate.

Participanții la Forumul de politici inclusive recomandă o analiză mai profundă ținând cont de date dezagregate pe criterii de vârstă, etnie inclusiv persoanele de etnie romă, mediul de reședință, sex, dizabilitate.

Grupuri vulnerabile

Participanții la Forum au salutat includerea unei secțiuni dedicate grupurilor vulnerabile. Totodată, participanții au atras atenția asupra faptului că fiecare grup se confruntă cu probleme distincte. Respectiv, plasarea „copiilor, vârstnicilor și adulții cu dizabilitate” într-un cluster împiedică identificarea barierelor specifice cu care se confruntă acestea, precum și a intervențiilor corespunzătoare, țintite pe grupuri concrete.

Factorii cauzali

Participanții la forum au atenționat asupra faptului că analiza factorilor cauzali este generală. Aceasta nu ține cont de factorii specifici care perpetuează inegalitățile pentru fiecare grup în parte.

Intervențiile de politici

Intervențiile elaborate nu reflectă suficient grupurile identificate în secțiunile anterioare. În lipsa unor intervenții țintite, vulnerabilitatea grupurilor nu se va diminua. Participanții au accentuat necesitatea de a introduce indicatori de performanță care vor putea fi dezagregați pe criterii precum vârstă, etnie inclusiv persoanele de etnie romă, mediul de reședință, sex, dizabilitate. Altminteri, atingerea indicatorilor agregați nu garantează impactul asupra diferitor grupuri.

Prioritatea 2. Creșterea accesului oamenilor la infrastructură fizică, utilități publice și condiții de locuit

Analiza problemei

Problema necesită a fi analizată și din perspectiva accesului persoanelor cu dizabilități la infrastructură publică, transport public și informație accesibilă. Din cauza lipsei datelor statistice dezagregate, este dificil de a identifica numărul de persoane cu dizabilități care sunt afectate de această problemă.¹

De asemenea, lipsește o analiză a situației persoanelor de etnie romă. În majoritatea localităților compact locuite de romi, infrastructura fizică este sub-dezvoltată iar accesul la utilități este mai scăzut în comparație cu populația generală.

Identificarea grupurilor vulnerabile

Salutăm descrierea includerea unei secțiuni separate concentrate pe grupuri vulnerabile și descrierea separată a dificultăților cu care se confruntă anumite grupuri.

Totodată, participanții la Forum recomandă identificarea persoanelor cu dizabilități în calitate de grup vulnerabil și solicită reflectarea vulnerabilității sporite a persoanelor cu dizabilități în accesul la bunuri și servicii disponibile publicului, precum și la utilități.

Analiza factorilor cauzali

Această secțiune poate beneficia de completări. Participanții recomandă de a include și reflecta următoarele bariere structurale cu care se confruntă persoanele cu dizabilități:

- Lipsa implementării garanțiilor de accesibilitate prevăzute în Legea nr. 121 și Legea nr. 60 pentru a elimina obstacolele și barierele legate de facilitățile și serviciile publice, cum ar fi transportul, informațiile și comunicațiile sunt teme de îngrijorare Pentru Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu dizabilități.²
- Codul contravențional nu prevede sancțiuni pentru încălcarea accesibilității sub diverse aspecte și sancțiunile sunt rareori aplicate, în cazul în care acestea sunt prevăzute.
- Autoritățile responsabile de la nivel central și local nu efectuează controale privind accesul liber al persoanelor cu dizabilități la mediul fizic, informațional și comunicațional.
- Statul nu își asumă ținte concrete de accesibilizare încadrate într-un timp rezonabil, (spre exemplu 2030).

---

¹ Despre importanța datelor statistice privind persoanele cu dizabilități sursă: 56th Session of the Commission for Social Development: High Level Panel "Towards inclusive, resilient and sustainable development: an evidence-based approach to the mainstreaming of disability in the implementation, monitoring and evaluation of the 2030 Agenda"
<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Disability/SRDisabilities/Pages/SpeechesPresentations.aspx>

² Pct. 20 din Observațiile finale ale Comitetului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități din data de 12 aprilie 2017.

Intervențiile de politici

Participanții la Forum recomandă includerea în prioritățile de politici intervenții orientate spre eliminarea barierelor structurale cu care se confruntă persoanele cu dizabilități:

- Întreprinderea tuturor măsurilor pentru a asigura implementarea garanțiilor juridice pentru accesibilitate în toate domeniile, inclusiv urbanism, construcții și servicii publice;
- Instituirea unui sistem adecvat de sancțiuni efective, disuasive și proporționale pentru nerespectarea accesibilității, aplicate în toate domeniile unde acestea se încalcă;
- Elaborarea unui Program/plan de asigurare a accesibilității, cu acordarea unui termen rezonabil de timp (10-15 ani) și cu o evaluare participativă intermediară.
- Elaborarea la nivelul fiecărei instituții și autorități publice propriului plan de accesibilitate, revizuit la fiecare 3 ani;
- Instituirea și planificarea anuală a controalelor la instituțiile de utilitate publică. Rezultatele evaluărilor și sumele încasate în urma aplicării sancțiunilor urmează a fi făcute publice;
- Elaborarea unui document de reglementare a principiului „**design universal**”.
- Asigurarea implementării articolului 9 al Convenției ONU DPD prin naționalizarea țintele 9, 11.2 și 11.7 din Obiectivele de Dezvoltare Durabilă.

Prioritatea 3. Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale

Analiza problemei

Participanții la Forum au recomandat de a completa analiza problemei cu informații specifice referitoare la persoanele cu dizabilități, persoanele de etnie romă, și alte grupuri vulnerabile:

- Persoanele cu dizabilități în proporție de 62 la sută sunt din mediul rural. Comparativ cu anul 2012, ponderea lor s-a majorat cu 1,5%. În mediul rural sunt mai puține oportunități de angajare formală din cauza investițiilor de capital reduse și creării unui număr mic de locuri de muncă.
- Totodată, urmare a intenției de a emigra, persoanele nu sunt stimulate și motivate să contribuie la bugetul public național și la dezvoltarea economie per ansamblu. Astfel, acestea aleg să fie ocupate informal, situație ce permite angajatorului concedierea mai ușoară și o povară financiar-fiscală mai scăzută.
- Prin activitatea informală ce o desfășoară un agent economic, se evită achitarea plăților oficiale (impozite, taxe, contribuțiile sociale), respectarea unor standarde legale (salariul minim, numărul de ore lucrate, concediu de odihnă sau medical) și respectarea unor norme de protecție a muncii și sănătății.

Identificarea grupurilor vulnerabile

Participanții la forum au salutat includerea unei secțiuni separate concentrate pe grupuri vulnerabile, inclusiv reflectarea vulnerabilităților cu care se confruntă persoanele de etnie romă.

Analiza factorilor cauzali

Participanții recomandă autorităților să includă următorii factori cauzali cu privire la problemele cu care se confruntă persoanele de etnie romă și persoanele cu dizabilități:

Persoanele de etnie romă:

- Nivelul scăzut al educației în rândul populației rome comparativ cu restul populației și lipsa instruirilor și calificărilor. Lipsa calificării profesionale determină romii să se angajeze la posturi cu venituri reduse sau să desfășoare activități pe cont propriu. Potrivit declarațiilor acestora, agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă oferă șomerilor rome posturi de muncă necalificate (măturător, dereticătoare), slab remunerate sau care nu corespund profilului profesional al candidatului;
- Lipsa culturii juridice și costurile ridicate ale angajării oficiale a muncitorilor necalificați duc la angajarea romilor fără îndeplinirea formalităților oficiale. Majoritatea copleșitoare a persoanelor rome au declarat că nu au încheiat niciodată un contract de muncă și că oportunitățile de angajare au fost valorificate prin acorduri verbale, fapt care limitează

accesul romilor la beneficiile sociale, inclusiv la polița de asigurare medicală și pensia de vârstă. Mai mult, lipsa carnetelor de muncă, care au fost pierdute sau au dispărut odată cu desființarea gospodăriilor colective, pune probleme mari la o eventuală angajare sau în calcularea pensiei la atingerea vârstei de pensionare;

- Izolarea geografică a comunităților locuite compact de romi;
- Bariera de comunicare și interacțiune între romi și instituțiile oficiale;
- Persoanele din comunitățile de romi nu sunt conectate la fluxul informațional general și nu cunosc despre oportunitățile pe care le creează ANOFM;
- Nivelul redus al studiilor, executarea muncilor sezoniere și angajarea în sectorul neformal.

Aceste cauze cumulate plasează romii pe poziții de inegalitate în raport cu populația majoritară și împiedică obținerea veniturilor pentru satisfacerea necesităților vitale. Toate acestea creează premise pentru creșterea nivelului de sărăcie în rândul populației romi, dar și plecări masive din țară.

Persoanele cu dizabilități:

- Nivelul de studii scăzut al persoanelor cu dizabilități, inclusiv ca și consecință a instituționalizării;
- Dezinformarea cu privire la pierderea alocației/pensiei pentru dizabilitate odată cu angajarea oficială, sunt realități în care persoanele cu dizabilități acceptă să muncească în condiții informale;
- Persoanele cu dizabilități au, de cele mai multe ori, nivel scăzut de studii, fiind mai puțin competitive pe piața muncii;
- Persoanele cu dizabilități sunt beneficiarii pe termen lung de prestații sociale, aceștia fiind slab motivați de a se implica și dezvolta profesional.

Intervențiile de politici

Recomandăm de a completa această secțiune cu următoarele intervenții:

- Stimularea angajatorilor de a asigura locuri accesibile conform principiului de *design universal*;
- Încadrarea persoanelor cu dizabilități în servicii de abilitare (instuire și orientare) profesională;
- Înăsprirea penalităților pentru angajatorii care discriminează persoanele cu dizabilități;
- Promovarea antreprenoriatului în rândul comunităților locale ținând cont de acțiuni specifice, concentrate pe populația de etnie romă, conform cartografierii comunităților de romi din anul 2012;
- Identificarea și implementarea unor măsuri speciale concentrate pe femeile aparținând minorității romilor (activități generatoare de venit și mici afaceri pentru familii, programe de ucenicie sau tutorat, concomitent cu asigurarea suportului pentru accesul la serviciile de educație și îngrijire: creșe și grădinițe „școală după școală”);
- Fortificarea instituției mediatorilor comunitari romi în domeniul angajării în câmpul muncii pentru facilitarea accesării serviciilor ANOFM de către minoritari romi (Servicii de informare și Servicii de autoservire);

- Consolidarea capacității ANOFM pentru a ținti mai bine populația de etnie romă și a elimina barierele de comunicare și interacțiune în procesul de oferire a serviciilor specializate;
- Instituirea cursurilor de Instruire/calificare profesională conform meseriilor tradiționale din comunitățile rome;
- Instituirea unor cote obligatorii de participare a populației rome la serviciile ANOFM;
- Includerea în matricea de acțiuni pentru implementarea SNOFM a unor măsuri separate destinate fiecărui grup vulnerabil în parte.

Prioritatea 4. Educația relevantă și de calitate pe tot parcursul vieții

Analiza problemei

În compartimentul de descriere a Problemei lipsesc date dezagregate și indicatori de referință (date comparative pe grupuri). Descrierea problemei nu reflectă suficient problemele reale ale sistemului educațional. De asemenea, se recomandă ca sistemul educațional să pună accentul pe educația interculturală, precondiție esențială pentru o societate solidară și incluzivă.

Perspectiva adulților:

Cu referință la educația adulților, 1,03% din adulții cu vârstă de 25-64 de ani din Moldova sunt implicați într-o formă de instruire. Comparând cu datele din țările europene, constatăm că implicarea adulților în RM este puțin mai joasă decât în Bulgaria (1,3%), România (1,6%), însă mult mai mică decât media pe cele 27 țări ale UE (8,9%) și țările cu tradiție în acest domeniu – Danemarca (32,3%), Suedia (24,9%), Finlanda (23,8%)³

Perspectiva persoanelor în etate:

Informația expusă în analiza problemei se referă cu precădere la educația formală relevantă în special copiilor și tinerilor și nu abordează educația non-formală, deși denumirea priorității conține sintagma „...pe tot parcursul vieții” (Lifelong Learning - LLL). Lipsesc date dezagregate conform zonei urbană/rurală, gen, vârstă, populație vulnerabilă, limbă vorbită.

Subliniem că învățarea pe tot parcursul vieții include învățarea pentru persoanele de toate vârstele (copii, tineri, adulți și vârstnicii, fete și băieți, femei și bărbați) la diferite niveluri educaționale (preșcolar, primar și secundar, formare profesională, învățământ superior și educație continuă) în cadrul familiei, școlii, comunității, la locul de muncă, printr-o varietate de modalități (formale, non-formale și informale) care, împreună, răspund unei game largi de nevoi și solicitări de învățare⁴.

Educația adulților se regăsește în Codul Educației al RM din 2015⁵, fiind recunoscută ca un factor important, „care asigură accesul continuu al ființei umane la știință, informație, cultură, în vederea adaptării flexibile la noile realități socio-economice în permanentă schimbare și dezvoltării ansamblului de capacități necesare pentru realizarea calitativă a activității profesionale, pentru participarea activă în viața societății, pentru construirea unei vieți productive în orice domeniu.”

Perspectiva tinerilor și altor grupuri vulnerabile

Descrierea problemei ar putea beneficia de o sondare suplimentară a problemei educației pe grupuri de vârstă și sexe:

---

³ Studiul educația non-formală a adulților, 2014, elaborat de Socio-Polis la comanda DVV International Moldova

⁴ Institutul UNESCO pentru învățarea pe tot parcursul vieții, <http://uil.unesco.org/unesco-institute>

⁵ Codul Educației al RM din 2010, <http://www.eumission.mfa.md/img/docs/education-code-rm-ro.pdf>, pag.1, pag.4-5, Titlul VII – Educația Adulților, pag. 51

- Rata de cuprindere în învățământ pentru grupul de vârstă 16-18 ani reprezintă 60% în 2017 (vs 63% în 2011) iar pentru grupul de vârstă 19-23 ani - doar 25,7%. Comparativ cu alte state din Europa, Moldova înregistrează cea mai mică rată de cuprindere în rândul categoriei de vârstă 11-17 ani (76% în 2015). Mai mult, se înregistrează disparități semnificative privind rata de cuprindere în învățământul primar pe regiuni, constituind 114,5% în mediul urban față de 77,7% în mediul rural, iar în învățământul gimnazial, respectiv 102,7% și 77,5%.⁶
- În 2017, tinerii NEET (în afara programelor de educație, formare și fără loc de muncă) reprezentau 27% din persoanele cu vârsta cuprinsă între 15-29 ani. Rata tinerilor NEET în Moldova este foarte înaltă, atât în raport cu țările vecine (România - 20.9%, Ucraina - 18,7%), cât și cu alte țări din regiune. Mai mult, în Republica Moldova, discrepanța de gen a indicatorului NEET este mai critică decât în alte țări din regiune: circa 31% pentru femei și 23,2% pentru bărbați (2015).⁷

Descrierea problemei oferă o evaluare limitată a sistemului de educație prin prisma incluziunii grupurilor etnice, religioase și social vulnerabile:

- Lipsa educației interculturale între diverse grupuri etnice se traduce printr-un nivel înalt de intoleranță și discriminare atât în rândul adulților cât și în rândul copiilor. Un studiu efectuat de CNTM în 2013, arată ca cca 65% din tinerii intervievați nu au încredere în reprezentanții minorităților religioase.⁸
- Același studiu a scos în evidență ca persoanele de etnie Găgăuză sunt printre cele mai discriminate. Doar 2,5% din tineri au afirmat că au încredere în persoanele ce fac parte din acest grup.⁹
- Un alt studiu efectuat în 2015 de către Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității din Moldova și Oficiul Înaltului Comisar ONU constată că în R. Moldova predomină o multitudine de stereotipuri cu referire la diferite grupuri sociale, aspect ce influențează gradul de coeziune și integrare socială a acestora¹⁰.

Descrierea problemei ar putea beneficia de un concept clar de evaluare și promovare a calității în educație la toate nivelurile. La moment, nu dispunem de indicatori statistici și instrumente de evaluare a calității în educație. De altfel, în descrierea problemei se menționează doar unii indicatori globali (PISA, ICG etc).

⁶Raport statistic cu privire la educație, 2017, accesibil online la http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_RM_2017.pdf. A se vedea și Studiul sociologic "Incluziunea Tinerilor aflați în afara sistemului de Educație, Formare și Ocupație profesională (Tinerii NEET)" de M. Crismaru, O. Gagauz și M. Buciuceanu-Vrabie.

⁷Tranziția de la școală la muncă, 2014/2015. BNS, Chișinău, 2015; Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat>. A se vedea și Studiul sociologic "Incluziunea Tinerilor aflați în afara sistemului de Educație, Formare și Ocupație profesională (Tinerii NEET)" de M. Crismaru, O. Gagauz și M. Buciuceanu-Vrabie.

⁸Studiul Sociologic "Formarea competenței interculturale la tineri, prin intermediul activității de educație formală și non-formală", Fabrica de Imagine & CNTM, 2013

⁹ibid

¹⁰Studiul privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în R. Moldova, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității din Moldova și Oficiul Înaltului Comisar ONU, 2015
http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/RO_Studiu%20Perceptii%202015_FINAL_2016%20Febr%2025_Imp_rimat.pdf

Prin urmare, recomandăm examinarea profundă a datelor dezagregate pe grupuri vulnerabile în baza datelor statistice, studiilor și documentelor de politici existente. De asemenea, recomandăm descrierea problemei din perspectiva necesităților reale, cu atenția corespunzătoare asupra grupurilor vulnerabile, accent pe educația relevantă și pe tot parcursul vieții.

Identificarea grupurilor vulnerabile

Salutăm includerea unei secțiuni separate concentrate pe grupuri vulnerabile.

Totodată, atragem atenția asupra următoarelor carențe identificate din *perspectiva tinerilor*:

- Nu este identificat sub-grupul tinerilor NEET (în afara programelor de educație, formare și fără loc de muncă) și instrumente de lucru cu aceștia. Tinerii NEET nu sunt implicați într-un program de educație, de formare și nici nu au un loc de muncă. Femeile sunt în special afectate din cauza stereotipurilor și presiunii sociale cu privire la împărțirea obligațiilor familiale. Cca 10% din tinerii cu vârsta cuprinsă între 15-19 ani, stabiliți în mare parte în mediul rural, nu sunt implicați într-un program de educație, de formare și nici nu au un loc de muncă.¹¹
- Cu excepția grupului de etnie romă, nu sunt identificate alte minorități etnice, lingvistice, religioase și grupurile social vulnerabile care sunt afectate de lipsa educației interculturale. Minorități etnice, lingvistice, religioase și alte grupuri vulnerabile suferă din cauza discriminării în școli și din lipsa unui sistem educațional ce promovează incluziunea socială. De asemenea se observă un comportament discriminatoriu și în interiorul grupurilor date, spre exemplu unii romi discriminează alți romi pe criterii precum statutul social, venituri.¹²

Perspectiva **adulților** și a **persoanelor în etate** și altor grupuri vulnerabile:

- Grupul de persoane implicate foarte puțin în educația continuă/non-formală este acel cu vârsta de 55-74 ani, cu studii medii incomplete și profesionale, și o (auto) apreciere a situației financiare ca fiind foarte joasă și joasă.
- Ținem să menționăm, că s-a realizat un studiu¹³ în 2014 referitor la situația educației adulților în RM, în care se menționează că dacă la nivel european, datele statistice permit diferențierea între educația formală și non-formală de care au beneficiat adulții, obstacolele cu care s-au confruntat adulții în participarea la educație, prestatorii de servicii educaționale pentru adulți, în Moldova asemenea date lipsesc. Datele din „Ancheta Forței de Muncă” (realizată de BNS în RM), cuprinde câteva întrebări privind implicarea într-o formă de instruire (formală și non-formală) pe care a avut-o persoana, cu vârsta de 25-64 de ani în ultimele 4 săptămâni. Dacă comparăm datele din RM - 1,03% din adulții în vârstă de 25-64 de ani implicați într-o formă de instruire în ultimele 4 săptămâni pentru anul 2011 cu cele din țările europene, constatăm că implicarea adulților în RM este puțin mai joasă decât în Bulgaria (1,3%), România (1,6%), însă

¹¹Studiu sociologic “Incluziunea Tinerilor aflați în afara sistemului de Educație, Formare și Ocupație profesională (Tinerii NEET)” de M. Crismaru, O. Gagauz și M. Buciuceanu-Vrabie, 2017.

¹²Studiu privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în R. Moldova, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității din Moldova și Oficiul Înaltului Comisar ONU, 2015

¹³Studiul educația non-formală a adulților, 2014, elaborat de Socio-Polis la comanda DVV Internațional Moldova (disponibil la solicitare).

mult mai mică decât media pe cele 27 țări ale UE (8,9%) și țările cu tradiție în acest domeniu – Danemarca (32,3%), Suedia (24,9%), Finlanda (23,8%).

- Conform datelor din același studiu, persoanele din categoriile social-vulnerabile sunt preponderent beneficiari ai educației non-formale la locul de muncă, ceea ce relevă că, în mare parte, populația în condițiile actuale ale Republica Moldova, beneficiază doar de educație non-formală de scurtă durată oferită gratis de sectorul neguvernamental. Deci, grupul de persoane implicate foarte puțin în educația non-formală sunt cele cu vârsta de 55-74 ani, cu studii medii incomplete și profesionale, și o auto-apreciere a situației financiare ca fiind foarte joasă și joasă.

Recomandăm completarea analizei pentru înlăturarea curențelor identificate. De asemenea, recomandăm analiza datelor concrete bazate pe dovezi cu referire la toate grupurile descrise. Încurajăm identificarea comprehensivă a inegalităților cu care se confruntă grupurile, ținând cont de standarde precum disponibilitate, accesibilitate fizică, geografică, informațională, financiară, acceptabilitate, calitate, nediscriminare în domeniul educației.

Analiza factorilor cauzali

Apreciem includerea anumitor factor cauzarisemnalati anterior, precum corupția în sistemul educațional. Totodată, analiza prezentată poate beneficia de o analiză mai profundă a barierele specifice cu care se confruntă grupurile vulnerabile.

- Sistemul de acreditare a programelor de formare continuă este anevoios și inaccesibil financiar furnizorilor de servicii de formare continuă, în special în zona rurală, care renunță la elaborarea și acreditarea programelor de educație pentru adulți.
- Carența sau chiar lipsa oportunităților educaționale pentru adulți, în special în zonele rurale. Deși adulții ar frecventa cursuri de dezvoltare profesională și personală (gândire critică, activism civic/voluntariat, drepturi, sănătate, dialog intercultural, TI, etc.), acestea nu sunt accesibile financiar în special persoanelor din grupurile social-vulnerabile, sau nu sunt accesibile geografic (prestatorii de servicii de formare continuă sunt concentrați în or. Chișinău și Bălți, uneori în alte orașe).
- Lipsa datelor statistice referitor la educația adulților. Dacă la nivel european, datele statistice permit diferențierea între educația formală și non-formală de care au beneficiat adulții, obstacolele cu care s-au confruntat aceștia în participarea la educație, prestatorii de servicii educaționale pentru adulți, în Moldova asemenea date lipsesc sau sunt la un nivel foarte limitat.
- Analiza nu abordează atitudinea titularilor de drepturi ca factor cauzal. Conform unui studiu sociologic efectuat în 2017, în societate noastră se înrădăcinează ideea că o parte din tineri se înscriu la instituții de învățământ superior nu pentru a obține careva competențe profesionale, ci doar pentru a obține o diplomă de studii superioare. Mai mult, unii tineri consideră că cele mai bune locuri la studii sunt ocupate nu pe criterii de performanță educațională, ci în baza statutului social al părinților. Acest fapt afectează imaginea instituțiilor de învățământ, iar unii tineri sunt

tot mai mult înclinați spre faptul că nivelul de educație nu reprezintă un factor decisiv nici pentru inserția pe piața muncii, dar nici în asigurarea reușitei în viață.¹⁴

- Nu este prezentată problema programului școlar supraîncărcat și unilateral. Temele pe acasă voluminoase, numeroasele evaluări în timpul anului, programul încărcat și nepersonalizat, modelul de învățământ învechit care se concentrează pe profesor și unde elevii/studentii au puțin spațiu de interacțiune și exprimare, demotivează tinerii în continuarea studiilor după vârsta de 15 ani. Aplicarea în practica a noi metode de predare, în baza experienței altor țări europene, constituie o oportunitate în reformarea sistemului educațional.¹⁵
- Luând în considerare că domeniul de învățare non-formală nu este abordat în proiectul Strategiei, nici factorii cauzali nu sunt analizați. Studiul¹⁶ atestă principalele impedimente existente în participarea adulților la educația non-formală. Acestea cuprind: (i) concentrarea prestatorilor în municipiile Chișinău și Bălți, uneori, în alte orașe, și foarte rar, în localitățile din mediul rural; (ii) ocuparea și suprasolicitarea oamenilor la locul de muncă pentru a putea satisface necesitățile de bază ale familiei; (iii) lipsa posibilităților financiare ale persoanelor; (iv) informarea redusă a populației despre posibilitățile existente de a beneficia de educație non-formală; (v) cunoștințele reduse în ceea ce privește gradul de cunoaștere a calculatorului și a limbilor străine; (vi) reticența unor angajatori față de educația non-formală și (vii) necesitatea de a achita pentru aceste instruirii.
- Accesul grupurilor vulnerabile la serviciile de educație non-formală este redus. Marea majoritate a prestatorilor de educație non-formală în domeniul profesional nu au cursuri pentru grupurile vulnerabile. O situație mai bună se observă în cazul prestatorilor non-profit de educație non-formală. Aceștia, mai frecvent, au programe de educație non-formală adresate diferitelor categorii vulnerabile ale populației. Reprezentantii Ministerului Culturii (2014) au semnalat că casele de cultură, bibliotecile, atelierile de meșteșugărit ar putea forma rețele sociale naționale în domeniul educației non-formale, dar capacitățile acestora trebuie fortificate pentru ca ele să acționeze în baza principiului de lucru în rețea.

Recomandăm să fie efectuată o analiză mai profundă, cu identificarea cauzelor și barierelor structurale din sistemul educațional prezentate mai sus.

---

¹⁴Studiu sociologic “Incluziunea Tinerilor aflați în afara sistemului de Educație, Formare și Ocupație profesională (Tinerii NEET)” de M. Crismaru, O. Gagauz și M. Buciuceanu-Vrabie, 2017.

¹⁵Studiu privind guvernanta și gestiunea politicilor educaționale în școli, Comisia Europeană, 2017

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/526fb37c-c845-11e7-9b01-01aa75ed71a1/language-en>. A se vedea și educational finlandez, World Economic Forum, 2017

<https://www.weforum.org/agenda/2017/05/why-finlands-education-system-puts-others-to-shame>

¹⁶Studiul educația non-formală a adulților, 2014, elaborat de Socio-Polis la comanda DVV Internațional Moldova (disponibil la solicitare)

Intervențiile de politici

Se recomandă de a include următoarele acțiuni prioritare orientate spre educația adulților:

- Dezvoltarea cadrului în domeniul învățării pe tot parcursul vieții și educației adulților care trebuie să fie stabil, să definească rolul diferitor prestatori de servicii educaționale, obligațiile financiare, să fixeze în mod clar drepturile cetățenilor la învățare pe parcursul vieții, normarea standardelor și monitorizarea lor, deoarece educația adulților, la fel ca și învățământul primar, cel secundar și cel tehnico-profesional, reprezintă un bun social.
- Finanțarea necesităților educaționale de bază ale cetățenilor de dezvoltare profesională, social și personală, în special celor din grupurile marginalizate ale populației (păturile defavorizate, minoritățile etnice, oamenii în etate, deținuții).
- Punerea în aplicare a unui mecanism de recunoaștere a rezultatelor obținute în cadrul învățării non-formale și informale, asemănător cu cel de validare a rezultatelor din sistemul de educație formală
- Asigurarea accesului la informații și la diversitatea oportunităților de învățare continuă a populației, în special din zona rurală
- Îmbunătățirea datelor statistice din sistemul educațional formal și cel non-formal pentru o analiză comprehensivă a situației și setarea indicatorilor relevanți pentru dezvoltarea sistemului educațional.

Reiterăm că Intervențiile de politici nu țin cont de situația tinerilor din grupul NEET. Includerea educației financiare și antreprenoriale în curriculumul de învățământ poate contribui la reducerea ratei tinerilor NEET. Un astfel de program ar permite elevilor să-și transforme ideile creative într-un business plan, i-ar încuraja să-și descopere talentele, să-și dezvolte competențele antreprenoriale și i-ar predispuce către o cultura de inițiativă și abilitare în mediul de afaceri.¹⁷ Conform ILO (2014), abilitățile antreprenoriale sunt mai bine însușite la o vârstă fragedă.

-În cadrul unui studiu social efectuat în 2017, tinerii NEET s-au arătat nemulțumiți de perioada și calitatea stagiilor de practică pe care le realizează studenții. Introducerea stagiilor de vară ca parte a programului de învățământ pentru elevii cu vârsta cuprinsă între 16-18 ani ar contribui la inserțiunea socială și profesională a tinerilor.

-Ținând cont de faptul că femeile sunt cele mai predispuse la abandonul studiilor post-secundare din cauza obligațiilor familiale, pregătirea acestora prin programe de educație antreprenorială și prin intermediul unor stagii la un stadiu timpuriu, pot îmbunătăți șansele de inserțiune pe piața muncii a acestora.

- Recomandăm de a considera soluții cu privire la ameliorarea incluziunii minorităților etnice, religioase. Incluziunea minorităților etnice și religioase în societate se poate ameliora prin

---

¹⁷Educația antreprenorială în școli, Comisia Europeană, 2012
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/135EN.pdf

promovarea dialogului intercultural în educația formală și non-formală ca și a conceptului de "unitate în diversitate". În acest sens, venim cu următoarele sugestii:

-Recomandăm introducerea în manualele de istorie a aportului grupurilor etnice și religioase la dezvoltarea culturală și economică a țării;

-Introducerea unor noi obiecte în programul școlar (Educație pentru Drepturile Omului și Dialog intercultural), ce vor familiariza copiii cu drepturile și obligațiile ce țin de respectarea diversității culturale.

Recomandăm de a include soluții cu privire la asistența financiară și socială a copiilor din categoriile social-vulnerabile: asigurarea unui serviciu de asistență eficient pentru ghidarea copiilor lipsiți de grija părinților, forțați la munca sezonieră în detrimentul educației și lipsiți de strictul necesar, este vital la incluziunea acestor tineri în educație.

Sunt necesare intervenții cu privire la dotarea școlilor din mediul rural cu echipamentul necesar pentru dezvoltarea abilităților TIC. Cu toate că adaptarea curriculum-ului la revoluția TIC se numără printre priorități, dotarea școlilor, în special, a celor din mediul rural, cu echipamentul necesar, nu se menționează. În acest context, considerăm oportun de a adăuga la acest punct și alocarea bugetului pentru procurarea calculatoarelor în școlile din mediul rural.

Sunt imperative soluții cu privire la promovarea unui model de educație cu participarea titularilor de drepturi. Participarea sistematică a elevilor/studentilor în procesul de remodelare a sistemului educațional este o etapă cheie în ameliorarea calității educației. Acest proces asigură atât dezvoltarea unor modele flexibile și inovatoare în educație ca și promovarea capacităților de participare în procesul decizional al tinerilor.

Este necesară implementarea unui concept clar de evaluare și promovare a calității în educației (la toate nivelurile) precum și a finanțării bazate pe performanță. Introducerea unor indicatori și instrumente de evaluare a calității în educație este o etapă esențială în orice reformă propusă. Doar astfel se poate evalua impactul schimbărilor propuse în cadrul strategiei. Mai mult, implementarea și monitorizarea unor indicatori de performanță în cadrul instituțiilor de învățământ pot contribui la eficientizarea fondurilor alocate acestor structuri.

Totodată, recomandăm implementarea unor practici educaționale bazate pe studii recente și experimentate în alte țări europene reprezintă o oportunitate în reformarea sistemului educațional. De exemplu, în contextul în care un număr important de studii evidențiază importanța somnului în procesul de asimilare a informației, și mai ales a somnului matinal în rândul adolescenților, revizuirea orei de demarare a lecțiilor poate contribui la eficiența sistemului educațional. Mai mult, reducerea numărului de ore pe săptămână a cursurilor obligatorii poate echilibra procesul de învățare și cel de odihnă, mai ales în condițiile în care copiii sunt încurajați să adere la activități extra-curriculare. De exemplu, în Finlanda, studenții încep de regulă cursurile între 9h00 și 9h45 și frecventează 3 sau 4 ore de 75 de min, cu pauze între ele.¹⁸

---

¹⁸Lecții din sistemul de educație finlandez, 2015, <https://fillingmymap.com/2015/04/15/11-ways-finlands-education-system-shows-us-that-less-is-more/>

Recomandăm intervenții de eliminare a barierelor cu care se confruntă grupurile vulnerabile, însoțite de indicatori măsurabili și de progres pentru asigurarea accesului tuturor persoanelor la sistemul educațional pe tot parcursul vieții.

Recomandăm și extinderea învățământului și formării profesionale de calitate în mediul rural, cultivarea egalității de șanse și atragerea în sistemul educațional a tinerilor din grupurile defavorizate.

Metodologia de evaluare, certificare și atestare a calității actului educațional, precum și a relevanței acestuia pe piața muncii să fie alinate la procedurile de raportare la reperate de performanță adoptate în Uniunea Europeană, și la cele mai bune practici existente pe plan mondial.

Învățarea pe tot parcursul vieții:

Deși în proiectul Strategiei se oferă o propunere în *Teoria schimbării*, și anume impulsivitatea conceptului de educație continuă și învățare pe tot parcursul vieții, aceasta se rezumă doar la asigurarea (re)profesionalizării populației în vârstă în corespundere cu cerințele pieței forței de muncă. Or, “îmbunătățirea indicilor de sănătate și reducerea ratei înalte de dizabilitate în rândurile vârstnicilor” (extras din textul Prioritatea 5) se referă mai degrabă la dezvoltarea personală.

Pentru ca impactul intervenției de politici să fie avansat, se propun următoarele recomandări¹⁹:

- Dezvoltarea cadrului în domeniul învățării pe tot parcursul vieții și educației adulților care trebuie să fie stabil, să definească rolul diferitor prestatori de servicii educaționale, obligațiile financiare, să fixeze în mod clar drepturile persoanelor la învățare pe parcursul vieții, normarea standardelor și monitorizarea lor, deoarece educația adulților, la fel ca și învățământul primar, cel secundar și cel tehnico-profesional, reprezintă un bun social.
- Guvernul trebuie să-și asume responsabilitatea de finanțare a necesităților educaționale de bază ale cetățenilor, în special celor din grupurile marginalizate ale populației (păturile defavorizate, minoritățile etnice, oamenii în etate, deținuții).
- Cooperarea dintre diverse Ministere (educație și cultură, al sănătății și muncii, al economiei), trebuie să capete un caracter calitativ nou;
- Educația adulților nu trebuie să se limiteze la formarea abilităților de încadrare în câmpul muncii. Fiecare cetățean ar trebui să-și poată satisface nevoile de dezvoltare economică, socială și personală.
- Punerea în aplicare un mecanism de recunoaștere a rezultatelor obținute în cadrul învățării non-formale și informale, asemănător cu cel de validare a rezultatelor din sistemul de educație formală;
- Implicarea tuturor partenerilor (instituții de stat, instituții private profit și nonprofit) în dialogul privind dezvoltarea sistemului de educație pe tot parcursul vieții²⁰;

---

¹⁹Educația europeană a adulților în afara UE, disponibil: http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/publications_Moldova/A_EducatiaAdultilor-ilovepdf-compressed__1_.pdf, pag.11

- Diferențierea educației formale de educația non-formală a adulților în cercetarea Anchetei Forței de Muncă realizată anual, după exemplul țărilor din UE;²¹
- Asigurarea accesului la informații și la diversitatea oportunităților de învățare²².

În concluzie, studiile recente confirmă necesitatea de investiții în instruirea adulților. Printre beneficiile publice și individuale oferite de aceasta se disting următoarele: un grad mai înalt de încadrare pe piața forței de muncă, creșterea productivității muncii și o mai bună instruire a personalului, reducerea costurilor pentru ajutorul de șomaj și alte plăți sociale, pentru plată în caz de pensionare anticipată, precum și sporirea veniturilor populației în condițiile unei încadrări mai active în viața publică, sănătatea durabilă, rata scăzută a criminalității, nivelul mai ridicat de prosperitate și împlinire. Studiul grupurilor de populație adultă demonstrează că, atunci când se implică în procesul de învățare, oamenii în etate sînt mai sănătoși și, respectiv, necesită mai puține cheltuieli pentru îngrijiri medicale.²³

Prioritatea 5. Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală

Analiza problemei

Salutăm integrarea recomandărilor formulate anterior. Totodată, recomandăm reflectarea informațiilor suplimentare ce vizează grupuri precum copiii cu boli genetice, date despre discriminarea unor grupuri, situația persoanelor neasigurate.

Identificarea grupurilor vulnerabile

Este plauzibilă includerea unui compartiment separat concentrat pe grupuri vulnerabile.

Totodată, semnală anumite grupuri care nu au fost menționate, deși sunt vulnerabile în accesul la servicii de sănătate:

- În analiză nu sunt menționați bărbații, cu toate că speranța de viață a bărbaților este mai joasă comparativ cu a femeilor;
- Nu sunt suficient de bine analizate problemele cu se confruntă persoanele neasigurate;
- Femeile după vârsta de 50 de ani, în mod special din mediul rural antrenate în agricultura de subsistență, nu își pot permite să achite costurile poliței de asigurare.

---

²⁰Studiul *educația non-formală a adulților*, 2014, elaborat de Socio-Polis la comanda DVV Internațional Moldova (disponibil la solicitare)

²¹*Ibidem*

²²A Memorandum on Lifelong Learning, 2000, Commission of the European communities, disponibil: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf, pag. 18

²³Educația europeană a adulților în afara UE, disponibil: http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/publications_Moldova/A_EducatiaAdultilor-ilovepdf-compressed__1_.pdf, pag.9

Analiza factorilor cauzali

În descriere sunt prezentate doar cauzele primare. Se recomandă identificarea cauzelor instituționale și legislative care împiedică accesul grupurilor vulnerabile la servicii calitative de îngrijire a sănătății. Astfel, pot fi examinați următorii factori cauzali:

- Persoanele în etate și persoanele cu dizabilități întâmpină dificultăți legate de accesibilitatea infrastructurii și informației, precum și de probleme legate de distanța geografică;
- Este recomandată o analiză mai profundă a serviciilor spitalicești, inclusiv prin prisma calității și a , infrastructurii.

Intervențiile de politici

Este salutar faptul că o bună parte din intervențiile de politici țin cont de bariere cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și alte grupuri vulnerabile.

Totuși, se recomandă ca intervențiile să corespundă următoarelor rigori:

- Să fie specificate ca acțiuni, nu ca rezultat;
- Să pună accent pe servicii comunitare și de îngrijire la domiciliu;
- Să contribuie la asigurarea cu medici specialiști în zonele rurale sau mediul regional;
- Să prevadă programe de profilaxie specifice (exemplu „Medicare 65+”);
- Să contribuie la dezvoltarea sectorului pe termen lung;
- Să contribuie la asigurarea unui nivel înalt de sănătate mintală.

Prioritatea 6. Fortificarea unei societăți solidare și incluzive

Analiza problemei

Această secțiune ar putea beneficia de o analiză mai profundă (dezagregată) a plăților sociale acordate în anul 2016 per grupuri de beneficiari. Această analiză ar permite identificarea grupului/grupurilor ce beneficiază de cele mai mari sume din plățile sociale și de a dezvolta servicii de alternativă pentru acest grup. Drept rezultat, aceștia urmează să devină contribuabili, nu doar beneficiari.

Identificarea grupurilor vulnerabile

Este salutară includerea unui compartiment separat concentrat pe grupuri vulnerabile. Recomandăm de a completa această abordare prin analiza problemelor cu care se confruntă fiecare grup identificat.

Merită de menționat și faptul că beneficiarii pe termen lung de prestații sociale părăsesc cel mai greu sistemul de asistență socială și percep acest lucru ca o normalitate. Astfel, dispare motivația pentru

implicare și dezvoltare profesională. Aceste valori dezvoltă persoane dependente și neadaptate la un sistem competitiv într-o societate modernă.

Analiza factorilor cauzali

Analiza cauzelor ar putea beneficia de îmbunătățiri. Cauzele dependenței față de plățile sociale sunt dictate de:

- Îmbătrânirea populației, creșterea șomajului, creșterea numărului persoanelor cu dizabilități,
- Modernizarea tehnologiilor produc incapacitatea persoanelor de a se adapta la standardele nou apărute. Rezistența acestora pentru recalificare îi încadrează în rândul persoanelor aflate în dificultate.
- Condițiile existente pe piața muncii: șomajul de lungă durată și salariul mic oferit de angajatori nu stimulează persoanele să se încadreze pe piața muncii. În unele cazuri salariu minim se echivalează cu suma tuturor plăților sociale redirecționate către un singur beneficiar. Beneficiile oferite de angajator nu stimulează persoanele să părăsească sistemul prestațiilor sociale.
- Educația: persoanele care au un nivel educațional ridicat recurg numai în situații de criză la plățile sociale. Șansele ca o persoană să devină dependentă social atunci când nu are studii și experiență de muncă, sunt minime.

Barierile la nivel de incluziune la fel sporesc presiunile asupra fondurilor sociale:²⁴

- Persistența stereotipurilor și a prejudecăților negative față de persoanele cu dizabilități în societate și de faptul că nu există programe cuprinzătoare de sensibilizare privind drepturile persoanelor cu dizabilități.²⁵
- discursuri de ură și discriminarea;²⁶
- lipsa infrastructurii accesibile și a informației,
- instituționalizarea pe termen lung care nu a dezvoltat aptitudini pentru trai în societate;
- Dezinformarea persoanelor cu dizabilități cu privire la pierderea prestațiilor sociale odată cu încadrarea în câmpul muncii.

Intervențiile de politici

Recomandăm completarea intervențiilor de politici:

- Modernizarea serviciilor de recalificare/reorientare profesională și adaptarea acestora conform necesităților populației;

---

²⁴Pentru informații suplimentare cu privire la problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități consultați <http://keystonemoldova.md/assets/documents/ro/publications/Studiu%20Incluziunea%20Sociala%20a%20Persoanelor%20cu%20Dizabilitati%202017.pdf>

²⁵ Pct. 18 din Observațiile finale a Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități din data de 12 aprilie 2017 http://msmps.gov.md/sites/default/files/legislation/observatiile_si_recomandarile_comitetului_onu_pentru_drepturile_pers_cu_dizabilitati_2017_rom.pdf

²⁶ibid, pct. 10-11

- Antrenarea tinerilor specialiști cât mai curând pe piața muncii.
- Remedierea cât mai rapidă a situației persoanelor noi încadrate pentru plăți sociale, astfel încât acestea să se rețină cât mai puțin în acest sector non-contributiv;
- Includerea noțiunii de „design universal” în contextul Strategiei „Moldova 2030”.
- Includerea noțiunii de „angajare asistată” în contextul Strategiei „Moldova 2030”.
- Simplificarea procedurilor de solicitare și obținere a prestațiilor sociale.
- Asigurarea numărului total de cereri a persoanelor cu grad sever de dizabilitate cu asistent personal și echipamenteasistive.
- Modificarea formulei de calcul a stagiului de cotizare la alocarea pensiei de dizabilitate și posibilitatea de recalculare a acesteia;
- Creșterea gradului de conștientizare a publicului privind drepturile persoanelor cu dizabilități.²⁷

Prioritatea 7. Un echilibru mai bun între muncă și familie

Analiza problemei

În analiza problemei observăm o abordare foarte îngustă - doar perspectiva utilizării timpului, ceea ce nu permite analiza complexă a problemei în cauză. Este utilizat un singur indicator dezagregat pe gen: timpul (h) alocat de femei și bărbați pentru grijile casnice/ de gospodărie. În analiză lipsește fundamentarea statistică a afirmațiilor, lipsesc indicatori relevanți care ar oferi o imagine integră și complexă a problemei și cauzelor acesteia.

Deși se atestă o intenție primară de analiză prin prisma dimensiunii de gen, considerăm că este necesar de extins unghiul de măsurare a problemei (dincolo de utilizarea timpului). Atunci când vorbim despre echilibrul între viața de familie și cea profesională, este imperativ de analizat indicatori ce țin de rata de ocupare, concediul de îngrijire a copilului, rata de acces la servicii de creșă, programul de lucru etc.

Datele cu privire la rata de ocupare a femeilor și bărbaților, care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară, indică o inegalitate destul de pronunțată. În 2016, diferența dintre femeile ocupate cu și fără copil de vârstă preșcolară era de 21,6%²⁸. Deși legislația națională permite ambilor părinți să beneficieze de concediul de îngrijire a copilului, majoritatea absolută a beneficiarilor concediului sunt mamele, acestea constituind peste 90% dintre beneficiari. Totodată, numărul mamelor aflate în concediul de îngrijire a copilului, dar care activează în câmpul muncii este în descreștere – în 2015 erau încadrate pe piața muncii doar 11,69% mame²⁹.

În baza celor menționate, considerăm că este necesară includerea în analiză a următorilor indicatori adiționali:

²⁷Ibid, pct. 19

²⁸ Banca de date statistice, BNS, Rata de ocupare a femeilor (25-49 ani) cu și fără copil de vârstă preșcolară

²⁹Raportul anual social al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, <http://msmps.gov.md/sites/default/files/document/attachments/rsa2015.pdf>

1. Rata de ocupare a femeilor și bărbaților (25-49 ani) cu cel puțin un copil de vârstă preșcolară;
2. Rata de ocupare a femeilor (25-49 ani) cu și fără copil de vârstă preșcolară;
3. Rata de ocupare a femeilor (25-49 ani), după numărul de copii de vârstă preșcolară și mediul de reședință;
4. Rata de gen a beneficiarilor concediului de îngrijire a copilului;
5. Ponderea taților care beneficiază de concediul paternal;
6. Ponderea femeilor și bărbaților care au program flexibil de muncă;
7. Rata de inactivitate a femeilor și bărbaților din cauza responsabilităților casnice.

Identificarea grupurilor vulnerabile

Prioritatea recunoaște anumite grupuri vulnerabile reprezentative. Totodată, analiza sugerează că femeile nu reușesc să combine eficient viața profesională cu cea de familie. Cu toate acestea, nu sunt cuprinse toate grupurile vulnerabile (femeile cu copii de vârstă preșcolară, femeile și bărbații din familii monoparentale cu copil etc.) și nu este realizată o analiză a situației acestor grupuri.

În contextul indicatorilor analizați în rubrica anterioară, este necesar de inclus în grupurile vulnerabile următoarele categorii:

- Femeile cu copil de vârstă preșcolară (0-6 ani).
- Femeile de vârstă reproductivă din zonele urbane.
- Femeile și bărbații din familii monoparentale cu copil.

Analiza factorilor cauzali

Factorii cauzali ai dezechilibrului între viața de familie și cea profesională sunt analizați doar din perspectiva utilizării timpului. Însă sunt o serie de alți factori structurali care determină acest dezechilibru: modelul concediului de îngrijire a copilului, oportunitățile de reintegrare a mamelor pe piața muncii, stereotipurile de gen etc. Asemenea factori nu sunt analizați în document:

1. Modelul concediului de îngrijire a copilului în Moldova nu încurajează egalitatea de gen între părinți. Comparativ cu alte state din Uniunea Europeană, Moldova reprezintă țara cea mai generoasă din perspectiva timpului acordat pentru concediul de îngrijire a copilului, dar și cea mai inechitabilă în ceea ce privește perioada de îngrijire a copilului³⁰. În Moldova, concediul de îngrijire a copilului este cel mai generos din perspectiva timpului și cel mai inechitabil din perspectiva egalității de gen.

2. Nivelul redus de servicii de creșă contribuie la deteriorarea poziției femeilor pe piața muncii. Astfel, în țările în care nivelul de acces la servicii de creșă este redus, rata de ocupare a femeilor de vârstă reproductivă este mult mai mic. În 2014, rata de acces a creșelor era de 11,8%, iar rata de ocupare a femeilor cu cel puțin un copil – 38,9%.

---

³⁰ OECD Family Database

3. Politicile interne ale angajatorului nu sunt prietenoase familiilor, în special cele ce vizează programul flexibil de muncă. Un studiu recent³¹, relevă o diferență în ce privește flexibilitatea programului de muncă la bărbați și femei. Conform acestuia, 47,2% dintre femei se bucură de program flexibil de muncă, în timp ce în cazul bărbaților această cifră este de 49,7%, cu o discrepanță semnificativă în cazul persoanelor ce au un program de lucru foarte flexibil: de acest privilegiu se bucură doar 6,0% femei, comparativ cu 13,1% bărbați. Important este și faptul că doar 10,5% dintre femeile cu vârsta cuprinsă între 18-29 ani (vârsta reproductivă) dispun de un program de muncă foarte flexibil. Rezultatele anchetei realizate de către BNS cu privire la reconcilierea vieții profesionale și cea de familie³² arată că în general programul de lucru al salariaților nu este flexibil pentru 88,5% din salariați care au declarat că nu au posibilitatea de a varia cel puțin cu o oră programul de începere sau de terminare a zilei de muncă din motive familiale, 7,3% pot varia începutul și sfârșitul zilei de muncă cu condiția respectării numărului de ore lucrate zilnic.

4. Rolurile de gen/stereotipurile cu privire la statutul femeii în familie și societate au rămas practic neschimbate în ultimii ani. Politicile neprietenoase familiilor de pe piața muncii contribuie la faptul că stereotipurile și rolurile de gen nu se atenuază. În acest sens, există un cerc vicios al politicilor care influențează mamele să se retragă de pe piața muncii pe o perioadă îndelungată - fapt care determină inegalități de gen pe piața muncii – element care consolidează stereotipuri și roluri de gen, prin a determina femeile să opteze pentru domenii economice care ar permite o mai mare conciliere a vieții profesionale cu cea de familie, de exemplu.

Intervențiile de politici

Intervențiile propuse au un caracter general și pe alocuri nu reflectă obiectul priorității 7. Sunt propuse măsuri de promovare a unui mod sănătos de viață, de asigurare a oportunităților de învățare continuă, de dezvoltare a programelor educaționale, aceste măsuri fiind mai relevante pentru alte priorități ale Strategiei Naționale de Dezvoltare 2030.

Totuși, este plauzibil faptul că, deși în argumentarea problemei nu se regăsesc indicatori cu privire la poziția femeii pe piața muncii și utilizarea concediului de îngrijire a copilului, documentul sugerează asigurarea accesului la servicii de creșă și promovarea unor politici de reconciliere a vieții de familie cu cea profesională. Cu toate acestea, intervențiile menționate în document au un caracter general și nu explică modul cum acestea urmează a fi realizate (măsurile ce urmează a fi aplicate).

Se recomandă completarea intervențiilor de politici cu prioritățile prezentate mai jos:

1. Reforma profundă a concediului de îngrijire a copilului, care trebuie să fie mai scurt, mai bine plătit și să încurajeze tații să beneficieze de el. Reforma concediului de îngrijire a copilului trebuie să ofere maximă libertate părinților să decidă perioada când vor face uz de acest concediu, precum și să decidă grila de opțiuni pentru perioada concediului de îngrijire a copilului. În acest sens, sistemul trebuie să prezinte flexibilitate deplină ținând cont de opțiunile părinților pe întreg spectrul de solicitări și nevoi: de la părinții care doresc o perioadă mai scurtă a concediului (mai bine plătită plus

---

³¹Studiu Omnibus, CPD, 2015

³²Reconcilierea vieții profesionale și a celei de familie. BNS 2010, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Reconcilierea/Reconcilierea_2010.pdf

servicii adecvate de creșă) până la cuplurile care preferă o perioadă mai îndelungată, dar cu plăți mai mici. La baza grilei de opțiuni ar putea sta o formulă de calcul care ar estima valoarea indemnizației în baza a câteva elemente: (i) dacă părinții sunt sau nu asigurați, (ii) perioada concediului de care va beneficia mama, (iii) perioada concediului de care va beneficia tata. Grila de opțiuni urmează să fie negociată și agreată la începutul concediului cu ambii părinți.

2. Extinderea accesului la servicii a copiilor cu vârsta între 0-3 ani. În acest sens, Codul Educației trebuie modificat pentru a prevedea că educațiapreșcolară începe de la a vârsta de doi ani.

3. Elaborarea unui program național de extindere a serviciilor de creșă. Autoritățile Centrale ar trebui să își asume o țintă de 50% de acces la creșe până în anul 2020 (în 2014 rata de acces era de 11,8%). Experiența de succes a Republicii Moldova în extinderea accesului la serviciile de educațiapreșcolară (în anul 2001, rata de acoperire cu servicii preșcolare în mediul rural era de 38,6%, iar în 2012 aceasta a ajuns la 71,4%) arată că doar o intervenție semnificativă din partea autorităților centrale poate garanta un progres în acest sens.

4. Reforma politicilor în mod prioritar urmează să prevadă măsuri de încurajare a ambilor părinți să beneficieze de concediul de îngrijire a copilului. Adicional faptului că sunt necesare măsurile mai sus specificate, de o importanță majoră sunt reformele de politici ce contribuie la o implicare și mai mare a taților pe parcursul concediului de îngrijire a copilului. În acest context, ne referim la douăopțiuni (I) aplicarea „cotei pentru tați” (father’squota), ce reprezintă politica care rezervă exclusiv tatălui o anumită perioadă din concediul parental și ea nu este transferabilă (dacă tatăl nu o utilizează, atunci familia pierde perioada respectivă) și (II) oferirea suplimentelor financiare acelor tați, care optează să beneficieze de concediul parental mai mult decât perioada minimă prevăzută.

5. Campaniile de sensibilizare a populației privind necesitatea ca tații să beneficieze de concediul de îngrijire a copilului, favorizeazădepășirea stereotipurilor privind rolurile de gen. Studiul elaborat de Fondul Monetar Internațional³³, confirmă faptul că atât politicile publice, cât și percepțiile (părerile individuale) sunt importante pentru asigurarea egalității de gen pe piața muncii. În această ordine de idei, campaniile de sensibilizare a opiniei publice pot spori gradul de conștientizare privind aspectele de gen și pot încuraja tații să se folosească de concediul parental. Un exemplu de urmat este cazul Suediei, unde utilizarea concediului parental de către tați a crescut șiîn urma demarării campaniilor de informare.

6. Introducerea la nivel național a programelor de educație după programul școlar pentru copii de vârsta 07-14 ani, inclusiv programe educaționale pe timpul verii. Aceste servicii vor permite părinților, în special femeilor sa combine mai ușor viața profesională cu cea de familie.

Prioritatea 8. Asigurarea unei guvernări eficiente și a supremației legii

Analiza problemei

---

³³ “Unlocking Female Employment Potential in Europe: Drivers and Benefits” , Christiansen 2016

Această secțiune nu abordează situația persoanelor cu venituri mici și a persoanelor din zonele rurale în interacțiunea cu autoritățile publice. Sunt necesare informații suplimentare care să reflecte situația specifică a persoanelor, în special interacțiunea cu autoritățile publice și cu organele de drept. Participanții au menționat că frecvent sunt tratați mai puțin favorabil în comparație cu populația generală.

Este salutar să se analizeze și gradul de reprezentare a femeilor în Guvern și Parlament. Totuși, participanții recomandă o analiză mai profundă a datelor, pentru a reflecta numărul de femei reprezentate în instituții publice.

Grupuri vulnerabile

Se recomandă să se includă grupul Roma drept grup vulnerabil, care frecvent este stereotipizat de către autoritățile publice.

Acțiuni prioritare

Se recomandă să se includă acțiuni orientate spre combaterea discriminării, inclusiv a formelor grave de discriminare precum infracțiunile motivate de prejudecată.

Prioritatea 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure

Analiza problemei

În analiza problemei lipsesc informații cu privire la categorii de infracțiuni, de exemplu infracțiuni contra justiției. Aceste infracțiuni afectează securitatea populației (evadarea din locuri de detenție).

Grupuri vulnerabile

Această secțiune nu abordează suficient problema grupurilor minoritare, inclusiv a minorităților etnice. Acestea au un nivel mic de încredere în politică.

De asemenea lipsesc informații referitoare la interacțiunea organelor de drept cu minoritățile etnice.

Persoanele cu dizabilități, preponderent mintale, necesită să fie identificate în calitate de grup vulnerabil.

Copiii străzii necesită să fie identificați drept grup vulnerabil.

Prioritatea 10. Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur

Analiza problemei

Problema este descrisă prea „blând”. În realitate, problema este mult mai gravă.

Referitor la calitatea apei de irigare, în analiză sunt menționate doar râurile Nistru și Prut. În contextul schimbărilor climatice, irigarea nu va avea contribuie la remedierea situației.

Cultura sanitară este sub orice critică. În localitățile rurale creșterea animalelor pe lângă casa este o practică răspândită, fapt care contribuie la amplificarea problemelor de mediu.

Sunt necesare mecanisme de control a substanțelor chimice utilizate de ramura agriculturii, or actualmente agricultorii abuzează de acestea pentru a-și lărgi profiturile. Acestea au un impact devastator asupra solului și sănătății.

Actualmente populația nu are acces la informație veridică referitoare la elementele și factorii de mediu. Aceasta contravine Convenției de la Aarhus și contribuie la perpetuarea poluării mediului ambiant.

În domeniul educației trebuie întreprinse eforturi susținute pentru a educa noua generație în spiritul protecției mediului și dezvoltării durabile.

Despre autori

Asociația “Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (AOPD) asigură secretariatul **Platformei organizațiilor active în promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități**, care în prezent numără **39 de organizații**.

AOPD monitorizează activ politicile publice existente din domeniul social-economic, pentru a asigura că măsurile întreprinse de autorități sunt accesibile și disponibile inclusiv pentru persoanele cu dizabilități. Concomitent, Alianța influențează și politicile publice emergente prin consultarea și avizarea acestora, asigurând promovarea și respectarea drepturilor grupului de interes.

Misiunea

Îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova prin colaborarea cu autoritățile publice în vederea creării unui mediu cu oportunități egale de realizare a potențialului pentru persoanele cu dizabilități.

Scopul

Dezvoltarea abordării și principii comune de promovare a drepturilor și incluziunii persoanelor cu dizabilități, în vederea îmbunătățirii calității vieții pentru aceste persoane și familiile lor.

Obiectivele:

1. Consolidarea capacităților membrilor Platformei în calitate de forță de acțiune a societății civile;
2. Promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități prin intermediul activităților de advocacy și dezvoltarea parteneriatelor funcționale cu autoritățile publice ale Republicii Moldova;
3. Schimbarea atitudinii societății față de persoanele cu dizabilități, prin informarea și sensibilizarea opiniei publice cu privire la abilitățile și succesele persoanelor cu dizabilități, dar și cu privire la problemele și necesitățile acestora.

Persoană de contact: Natalia Țurcanu, manager de program, AOPD,
Tel: +373 686 11 2 33, email: secretariat.aopd@gmail.com

HelpAge International asigură Secretariatul **Platformei pentru Îmbătrânire Activă**. Platforma a fost creată în 2015 de HelpAge International în parteneriat cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, și susținerea financiară a Fondului ONU pentru Populație / Activitate parte a Programului Național cu privire la integrarea problemelor îmbătrânirii în politici publice.

Fiind entitate apolitică și independentă, din anul 2016, Platforma pentru Îmbătrânire Activă aplică metodologia de integrare a îmbătrânirii³⁴ și analizează politici din perspective îmbătrânirii, astfel apărând drepturile vîrstnicilor. În componența Platformei intră **24 organizații neguvernamentale** care lucrează cu și pentru persoane în etate, din diferite localități ale Moldovei, inclusiv de nivel local. Secretariatul Platformei pentru Îmbătrânire Activă este asigurat de către HelpAge

Persoană de contact: Dina Ciubotaru, Secretar al Platformei pentru Îmbătrânire Activă,
dina.ciubotaru@helpage.org, tel: 068614910

Grupul de advocacy «Tineret» a fost creat în 2017, în cadrul proiectului ”Inițiativa Comună a Șanselor Egale pentru Tineri” finanțat de către Fundația Est-Europeană și implementat de către Consiliul Național al Tineretului din Moldova. În prezent, acesta este format din **32 de organizații** de tineret din toată țara.

Pe marginea comentariilor și recomandărilor la Conceptul Strategiei Naționale de Dezvoltare «Moldova 2030», Prioritatea 4: «Educație relevantă și de calitate pe tot parcursul vieții», au contribuit substanțial 5 organizații din cadrul Grupului: AO «Alinta Studentilor din Moldova», AO «Federația Familiilor pentru Unificare și Pace în Lume din Moldova», AO ”CAR”, AO ”Motivație” și AO «Consiliul Național al Tineretului din Moldova».

Persoana de contact din partea grupului:
Ana-Maria Beldiga, Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM)
061153827, ambeldiga@gmail.com

Coaliția Vocea Romilor (CVR) este o uniune binevolă a Asociațiilor Romilor din Moldova. Ea întrunește 34 ONG romi din țară inclusive regiunea Transnistreană și Gagauzia. Secretariatul CVR este deținut de către ONG-ul “Tărnă Rom” ce contribuie la Cartarea Politicilor; Monitorizarea Politicilor; Inițierea Reformelor; Avizare și Propuneri de soluții către Guvernul Republicii Moldova, APC, APL cât și instituțiilor internaționale acreditate în țară.

Persoana de contact - Marin ALLA, Secretar General,
tel: 069162200, e-mail: vocearomilor@gmail.com

---

³⁴<https://bit.ly/2JvkENP> - ”Integrarea îmbătrânirii în politicile publice”, Ghid practice pentru factorii de decizie din domeniul elaborării de politici.

Creat în anul 1998, Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) este o instituție obștească, care își propune să contribuie la promovarea unui discurs integrator cu privire la problematica genurilor umane, statutul femeii și egalitatea de șanse pentru femei șibărbați. CPD se afirmă în calitate de structură neguvernamentală, care pledează pentru implementarea conceptului egalității de gen în toate domeniile vieții, promovarea politicilor publice în domeniu, abordarea problemelor ce țin de rolul femeii în societate și abilitarea acesteia, eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, fiind concomitent și un centru de documentare, informare și instruire pentru ONG-urile de profil și grupurile de inițiativă.

Scop: Dezvoltarea și consolidarea resurselor și mecanismelor de abilitare echitabilă a femeilor șibărbaților în vederea promovării egalității de gen în Republica Moldova prin susținerea unui demers coerent de influențare a politicilor.

Misiune: CPD promovează valorile egalității de gen, ca parte componentă a unei societăți deschise, în scopul consolidării unui parteneriat autentic de gen.

Viziune: CPD pledează pentru edificarea unei comunități cu perspective și oportunități egale pentru membrii/ele săi/sale, a unei societăți în care femeile șibărbații sunt cetățeni cu drepturi depline, capabili să soluționeze problemele în comun, să beneficieze în mod egal de noile oportunități și să se angajeze plener în activități politice, economice și sociale.

Persoana de contact – Natalia Covrig, Coordonatoare de programe.
tel: +(373 22) 23-70-89, e-mail: natalia.covrig@gmail.com

Fundația Est-Europeană (FEE) a fost înregistrată la 3 noiembrie 2009 la Ministerul Justiției al Republicii Moldova și este succesoarea Fundației Eurasia (FE) în Moldova. Noua organizație continuă activitatea Fundației Eurasia, care din anul 1994 a contribuit la promovarea democrației, drepturilor omului, economiei de piață și a sprijinit dezvoltarea societății civile, mass-media și transparența activității administrației publice din țară.

Misiunea Fundației Est-Europene este abilitarea cetățenilor Republicii Moldova cu capacități și mijloace pentru asigurarea dezvoltării durabile, prin programe de educație și asistență tehnică care promovează democrația, buna guvernare și prosperitatea economică.

În activitatea sa programatică și instituțională, Fundația Est-Europeană este ghidată de următoarele principii:

Receptivitate la necesitățile și provocările legate de dezvoltarea socială și economică a Republicii Moldova.

Facilitarea schimbărilor în comunități prin promovarea celor mai bune practici de dezvoltare durabilă în interesul cetățenilor din Republica Moldova.

Identificarea și consolidarea colaborării cu reprezentanții comunităților și alte părți capabile să contribuie la îndeplinirea misiunii Fundației.

Promovarea și facilitarea cooperării dintre societatea civilă, guvern și sectorul privat la nivel comunitar în vederea asigurării durabilității eforturilor comune de dezvoltare.

Monitorizarea succesului programelor și proiectelor prin evaluarea impactului și schimbărilor semnificative pentru cetățeni.

Respectarea și susținerea diversității în rândurile angajaților, partenerilor, comunităților în care activăm, fără discriminare, indiferent de rasă, etnie, sex, orientare sexuală, religie, vârstă, dizabilitate sau afiliere politică.

Asigurarea unei gestiuni adecvate a fondurilor și proiectelor încredințate Fundației.

Persoana de contact Andrei Brighidin, Director dezvoltare, monitorizare și evaluare.
tel: 069739326, e-mail: andrei.brighidin@eef.md